

WSOY

HEIKKI TURUNEN TIMOTEIN TUOKSU

HEIKKI
TURUNEN
Timotein tuoksu

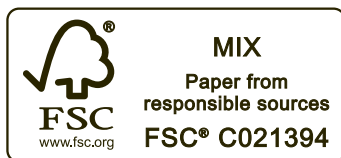
HÄMÄRÄTUNNIN KERTOMUKSIA

I OSA

Korkeimman auringon aika

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

© HEIKKI TURUNEN JA WSOY 2021

ISBN 978-951-0-45619-4

PAINETTU EU:SSA

I

Arvon koko Suomen maalaisserkku!

Kuulehan, vanha jääri. Mikä teki teidät tangon veivaajat nuorisona meitä, »kesät rockfestareilla huumehönessä asuvia älypuhelimien biologisia ulokkeita» paremmaksi ja onnellisemmaksi, kuten mölisit vastikään telkkarissa suureksi häpeäkseeni. Mikä teki nuoruudestanne niin auvoisan? Jos se oli niin hienoa aikaa ja te niin hyviä ja onnellisia, miksi kuulen serkkusi, yhteisen sukulaisemme, syllistyneen insestiin alaikäisen kanssa ja ajautuneen itsetuhon tielle? Paljastapa sekin eli kerro nostalgisen haikailun sijaan totuus 50-luvun maalaislasten seksuaalisen suuntauksen kehityksestä.

Te lähes elossa ja järjissään olevat suuren ikäpolvenne rippeet, kiitos tähtitieteellisen ikänne, ehditte kokea kehityksen kantapään kautta risukarhista robotiikkaan. Pystytte kertomaan kokemuksen rintaäänellä, miten se käytännössä näkyi ja vaikutti kehitykseenne. Vaikka teikäläisissä on ollut ylikansallisten konsernien johtajia, suuria taiteilijoita, vaikuttajia ja jopa muutama ministeri ja presidentti, se on likimain ainoa arvonne planeetan jätöksellä, mikä meille näyttää teiltä jäävän, äijähävyä.

Olisi hauska myös tietää, miksi lähditte vastaanpanematta ilmastonmuutokseen johtaneelle kehityksen tielle, vaikka arvostamasi syväekologi Linkola on puhunut maapalloa tuhoavasta itsemurhasivilisaatiosta jo hamassa nuoruudestanne. Jos satut tietämään perussyyn ilmastokriisiin, kerro sekin. Kerro samalla, miten ihmeessä sinusta tuli kansakoulu-

pohjalta kohtalaisen tunnettu, suppeassa piirissä jopa hiukan arvostettu kirjailija. Sukupolvenne junttisiiven tarinaa alkukorven pimeydestä modernisaation ja sivistyksen pariin sekin.

Mielenkiintoista olisi myös kuulla, mikä sinun muka ainoan oikean, navetalle haisevan Suomesi katoamisessa globalisaation syövereihin teikäläistä eniten surettaa, mihin kehitys mielestäsi olisi pitänyt jäädyttää ilmastokriisin ja älypuhelimesta johtuvan nuorison tyhmistymisen ja raaistumisen ehkäisemiseksi. Tiedän arvomaailmasi liikuttavan tavanomaiseksi ja ennalta arvattavaksi, mutta olisi hauska kuulla se omasta suustasi. Onko sillä ja perään itkemälläsi kadotetulla paratiisilla jokin yhteinen nimittäjä, esimerkiksi tietty luonnonmaisema, työ, toimiala tai vaikkapa ominaishaju tai -ääni?

Please, koko Suomen maalaisserkku ja kirjallinen heinä- ja sontarenki.

*Helsinki, Kalasatama 17.2.2020
Eräs nuori lukijasi, Orionin tytär*

AKKIÄ OLIMME pieniä ja täyttä päätä heinällä kotiväen, sukulaisten, naapureiden ja tuttavien matkassa, vaikka oli tuntunut, että he olivat kuolleet maakylien mukana, me sotasukupolven jälkikasvun viimeiset henkilöt ja vanhuksia, maapallo pilalle saastunut ja kaupungistunut, heinähanko ja viikate museotavaraa – taajaan asuttujen seutujen koronapesäkkeissä näyttävää tuonen viikatetta lukuun ottamatta.

Paikka, Tytönniitty, oli pieni pellonputrakko asemakylän takamailla kävelymatkan päässä Tahaslaksiaan olkikattoiselta ladolta, seudulla missä valtavat pajupehkot näyttivät aina liikuvan ja hyppivän itsestään jonkun kiskoessa niitä irti juurimultineen kuin raivon vallassa. »Kuulu Siikajoen Pamperi, Vehkan Paavon veroinen raivaaja», oli isä sanonut hänestä meillä rakennustöissä kulkevalle Eljas Pääkköselle. Timpuri, outokatseinen laihansuonikas mies naulapussein ja avohaalerein, oli vastannut siihen kumealla äänellä loitsuten, katsoen vain minua, vaikka myös Eero ja Kimmo kyykkivät rakennuksilla laudanpätkestä ja tiilenkappaleista omia talojaan ja käpylehmänavetoitaan tekemässä:

*Heikka hellari kivikellari,
maamylläri, taivaanpyörittäjä,
Vielä piirräät Pamperisen,
Impin Jussinkin jututat,
äkkäät kyllä Ämmänkorven,
sikunat Siikajoen sirität,
erotat Eikan ervastinkin,
Lapalienkin laulut laulat*

Oli kuuma kesäpäivä savuntuheroisen helletaivaan kuva-jaista peilaavin tyyninä loistavin järvin, auringon kosketuksessa paljaalla olkapäällä jotain polttavana läimähtävää, kuten ukkosen edellä. Väen laittaessa heiniä seipäille äänekkäin pilapuhein ja nauruin me veljien ja meille isänsä kanssa heinälle tulleen Eikan kanssa vilmuttiin uimahoususillaan ympäriinsä ahomansikoiden ja mesikoiden syönnissä. Untuvan leijaillessa maahan tähyilimme taivaalle nähdäksemme sen pudotajan. Kun sitä ei näkynyt, piirtelin kuvioita sormella ilmaan hokien yksitoikkoisin äänin »enkeli lentää siivet levällään.» Hannu, polviin kääriytyissä sinisissä verryttelyhousuissa ja kangaslipokkaissa, nauroi sanoen höpelöksi.

Mustarinnan lasivuoren suunnalta kuului kaukaista uininpolsketta, lasten naurunkirkaisuja. Kömpelösti räpistellen puiden alaoksilla lentelevän variksenpojan avuton raakkuminen metsässä säälitti, tuntui meidän kesäelämältä. Sarjakuvan Lotharin näköinen Saarela, jonka muistelin hukkuneen salmensiltain alle, suuteli seipään takana Ryönin Impiä hyväillen tätä kaksin kämmenin takapuolilta kuin mitään ei olisi tapahtunut. Päässä oli nenäliinasta solmittu hattu, punaisenruskeaksi päivettynyt hiennihkeä lihaksikas ylävartalo välkähteli auringossa kuin metalli. Väki katsoi työtä keskeyttä-

mättä, naurunaamoin hänen riehaantumistaan laulamaan ja tekemään pyörähdyksiä kädet kuin tanssissa näkymättömän kumppanin kanssa.

*Tamara on kaunis kuin pusta öinen,
kun tanssiin vie hän tuon tutun karjapaimenen...*

Ensin pidin sitä unena, mutta se tuntui liian johdonmukaiselta ja kestävältä sitä ollakseen. Mesikkamättäikköön heittyvät, korkeimmillaan paistavassa auringossa hassusti typistyneet, kapeaharteisten pyöreäpäisten pikkupoikien varjotkin todistivat meidät lapsiksi. Lisäksi tunsin kesäkuumalla pellonselällä kälvineen heinäniitoksen hajun, vaikka puusta ihmisiä ja eläimiä tekevä Onnelan Viija oli sanonut edellisyyenä näkemästään unesta kertoneelle äidille, että unet olivat toiveita tai pelkoja kuvastavia näkyjä nukkujan mielessä: sillä kertaa se oli ollut musta höyryjuna, joka matkallaan etelään oli kääntynyt radalta järvelle muka meitä hakemaan verenkarkaista savua, tulta ja tulikiveä puhkuen, suistaen veden edessään sivuille kuin aura-auto lumen. Isä oli sanonut siitä pelon musta ilme katseessaan kertoneelle äidille äkkiä yhtään nauoramatta: »Se on kuolemaksi.»

Meidän kävi kateeksi, kun isä käski Eeron laittamaan työseen välikalikoita Impin seipään reikiin; sama kuin sitä olisi pidetty isona, meiltä viety hauska leikkikaveri. Menimme itsemme pikkupennuiksi tuntien sammakko-ojassa purkkaamaan. Uinnin mielitekoja herättävässä hellekuumassa säässä, oman puolialastoman vartalon ja päivänpoltteessa nahistuneiden heinien hajussa oli jotain kohtalonomaista, paarmojen surahtelussa, sirkkain sirityksessä, perhosten leijailussa horsman ja angervon sekaisen kukkapientareen yllä hämärää

uhkaa. Isän viikatteen liippuun kalkkeeseen ja pajulinnun raukeansuloiseen visertelyyn tuli pahaenteisen onnellisen unen tuntu. Hukkuminen uintimatalla tai kuolema salamaniskuun Pamperin Heikin tavoin pelotti, teki mieli polkemaan tukki-savotasta palanneen isän kipeää selkää, kuuntelemaan sen pienuuttani säälitteleviä puheita ja mörökkää laulunjolkutusta.

*Minä olen Härmän Kankaanpäästä,
pikkunen ja häijy, jala jallan jalajala veiveivei...*

– Samallaisii surkeita kytyksii, nuopahan Heino ja Eikka. Veljeksiksi voisi luulla, äiti sanoi juoma-astialla seipään varjossa kuukkiville Elma-tädille ja Korvenmummolle. Ne katsoivat meitä hienpunakat naamat auringon vastavalossa itkunvärnötystä muistuttavassa nauruilmeessä. Äänet kuulostivat oudon vaimeilta ja kaiuttomilta, kuin lasiseinän takaa.

– Serkkujapa ne tok onnii. Pääserkkuja vielä, sisarusten penskoja. Eikka vain punatukka, kesakkonaama porkkana, niinkun äitinsä. Tai Saarela.

– Senpä poika se mahtaa ollakin, eikä Jennyn. Ainakin kylänakat supisee.

– Eikö mitä. Olisiko nuo nuin samannäkösii, jos ei oltaisi sisaruksii Eikan isän kansa. Ja sama Korvenmummo pierassu ne maalimpaan pilautumaan.

– Miten niin Eikan? Einohan sen nimi on. Eino Siponen. Pielisen vaaleita Sipsisii.

– No Eljas Pääkkösen rietukoohan se rupesi sitä Eikaksi sanomaan. »Eikka leikka niinkun heikka». Kaikki nauro ja poika tykkäsi siitä. Siitä asti ollu Eikka.

Äidinäiti, Hieruli-Riitta, jota Helsinkiin muuttaneen Armas-enon pojat sanoivat Köksäksi jossain tapaturmassa

jäykistyneen pikkusormen takia, räki ja kakoi kurkkuaan äänekkäästi, kuten sillä oli tapana julkisilla paikoilla Helsingissäkin, missä se asui osan vuodesta vauvaikäisiä lastenlapsia likottamassa. – Korvenmummo muka. Älkää loukatko piikaapunnin eläjee. Sannooten *Helssingin* mummo, Mannerheimintien kuningatar, rypypaikkana Lasipalatsi. Armaan ja Elvin penskoja siellä likottamassa. Lomalla heinälle käski tuo Viljon paskaläjä.

– Noiden yhteinen mummo tietysti, Elma-täti sanoi äidille kuin se ei olisi tiennyt. Kesälomalla oleva, kirjakielinen ja hajuvedentuoksuineen herrasmaiselta tuntuva ilosilmä, Koskelan sairaskodin hoitajia, jota saimme kiittää uimahousuistamme. Meistä mukavempi kuin Sylvia-täti, joka ei koskaan tuonut meille mitään. – Ja ukki sama Kolin Antti. Kuoli Pusurin kämpälle pula-aikana, syvänhalvaukseen. Kesken sahanviiluun.

– Nee, mummo sanoi räkien niin että kaiku kiiri metsänrinnassa. – Vahva kun karhu. Veri perkele tirskahti sormikoukussa vastustajan keskisormen nenästä.

– Ja me huutolaisiksi jouduttiin Väinön ja Kyllikin ja Sylvin ja Armaan kanssa. Taunoo vain eivät teiltä vieneet. Niin pieni, sylivauva. Pamperille ettekös työ vielä mennä piiksi?

– Ka niihän minä tein, Tauno kainalossa. Emäntä vielä isännän kansa pelehtimisestä syytti. Ja yritti se Hermannikin minnuuhi vokatella, niinkun aina kauneinta piikaansa Pamperin miehet. Khöhöm. Komia jysky mies, niinkun Majurikin, nykyinen isäntä. Joka akka läöpällään, tuon Impin hutsun lisäksi. Vaan minä sanoin paa munas mankeliin, mokoma... tulenko ja sanon mikä.

– Onko se muuten totta, jotta Impi olisi ollut aikoinaan Korvenniityn heinätalkoissa saman yön aikana kahden mie-

hen kanssa ja saanut lapsen, josta se ei tiennyt kummalle se on? Se vain tiedettiin jotta toinen mies oli Pamperi, Elma-täti sanoi Korvenmummolle ääntään hiljentäen.

– Eiköhän se liene. Ainakin Anttilan Hiljamari suuttu hirveesti kun Jussilan Tyyne sanoi sitä »Valtossa» Vikin vikitte-lijähuoran yhtä huoraksi siskoksi.

– Onko se sitten Vihtori toinen niistä miehistä?

– Niin Väinön Jenny sanoo. Vaan mitä siitä, oli hän vaikka ukkomustilainen. Vanha juoru, ja se lapsrukkakin kuollu ajat sitten. Ja piru tietää, kelle tuommoset korreet lutkat sitä ainutaan jakaa.

Kuumuudesta värisevistä autereista ilmanrannalla kuului pitkää matalaa jyminää, vaikka sieltä näkyi vain punertavan savun näköisiä kaukaisia ukkosluontoisen sään pilviä. Se toi mieleen Jehova-Pakarisen tuoman lehden kansikuvan sakara-reunaisen taivaantornin, jonka huipulla olevan jumalanhuoneen ikkunoista suuntautui valokiiloja alas Hupelinrantaa muistuttavaan paratiisiin, leijona ja peura joivat vettä samasta lammesta. Katsoimme toisiamme suurin säikähtänein silmin.

– Äkänen Jumala murisee, Eikka sanoi suu ja sormennevät mansikassa, kuin verestä punaisina. Enkelikuoro taivaan korkeuksissa parahti laulamaan virttä, jota muistelin veisatun hänen hautajaisissaan kaikkien itkiessä hysteerisesti. Sen täytyy olla unta, ajattelin Eikan kinatessa aholla Kimmon kanssa ison tummanpuhuvan mansikan päältä.

*Siellä istuvat elämän lähtehillä,
elon leipää he nauttia saa,
Poissa yö poissa kuolema häiritsevä,
siel Jumala ain valistaa...*

Lähes pilvettömältä taivaalta Lukkosenniemen vaarojen takaa kuuluva ukkosen jyminä rupesi tuntumaan oman pelokkaan mielen kuvittelulta, meille suuttuneen Jumalan mörinältä. Olimme näet verranneet edellisenä iltana veljes- ja serkusakilla Leppälän metsässä sukuelimiämme neljä vuotta vanhemman Hannelen kanssa läheltä katsoen, kädellä tunnustellen ja kilpailemalla, kummalla sukupuolella pissa lensi pidemmälle. Meitä oli vielä jotenkin nöyryyttänyt ja kiihottanut, kun Hannele somine karvattomine pulleareunaisine tytönvehkeineen oli voittanut koko poikasakin, jopa Hannun, jolla oli tummia karvanalkujakin. Olimme uhmanneet äidin vakavia kieltoja ja varoituksia, joiden mukaan Mustarinnan lasivuorella asuva Jumala näki joka liikkeemme ja ajatuksemme, saattoi rangaista epämällä pääsyn kuoltua *Vartiotornin* kansikuvan näyttämän taivaanjoen kultasannalle huuliharppuja soittamaan, kuten luvattiin enkelivirren alkusäkeistössä: me luulimme siinä olevan *joilla*-sanan tarkoittavan jokea, kuten leppä- ja tuomilehtojen halki Vornansalmeen laskeva, suistolta syvänmustaksi joeksi levenevä Joutenoja-niminen luonnonpuro:

*Onpa taivaassa tarjona lapsillekin,
jotka Jeesusta rakastavat,
kultakruunut ja valkeat vaattehetkin,
harput joilla he soittelevat...*

»Kuuletko enkelin veisuun, tämän mitättömän siantiitin omistaja, suuri rakastaja vielä olevinaan», kuulin hiljaa taakseeni tulleen Hannelen supattavan korvanjuuressa oudoin naurunhyrinöin, ottaen vehkeeni väljien uimahousujen sisällä hellästi ja taidolla lypsävään käteensä. Jotenkin epätodellisesti

kaikuva, kuin haudan takaa kuuluva kuiske oli äkkiä vanhan tupakkanaisen. »Turha kuvitella jotta pääset taivaanjoelle harpunsoittoon valkeissa vaatteissa siivet selässä, sen enemää kuin veljesi ja huorasi. Vanha pervo, siskonnussijaserkun ja hintti-Silvon kaveri, fetisisti ja transsu ja mitä kaikkee lie netkin, paskakirjoloistasi päätellen. Ilikeet tullakin tänne taivaan niitylle norkoilemaan. Tervemenoa huoripukki-isän ja juoppoveljesi kaveriksi kaulaa myöten helvetin tulijärveen pirun atraimen tökittäväksi. Hä hä hä.»

Siihen heräsin, pompaten vuoteella istumaan käsivarret kananlihalla. Vei aikansa, ennen kuin tajusin sen olleen sittenkin unta, sen pahalta unelta tuntuneet kauheudet totta, Eikan kuolemakin. Yhtä ikäkulu vaimo tuhisi vieressä, kirjahyllyssä vuoteen jalkopäässä pitkä rivi omien opuksien tekijänkappaleita. Navetan päätysokkelissa, Hupelin mäeltä otetussa mustavalkeassa raamitetussa ilmakuvasse seinällä oli kalkkivilillä sutaistu vuosiluku '56, minkä olin itse, perheemme outo piirtäjäpoika, tehnyt muistoksi ensimmäisen navettaremonttimme kesästä ja ajankohdasta, kun olin ollut neljännellä luokalla, kaksissatoista, ja surrut ensiluokalla enkeliksi luulemani luokkatoverin, kultapalmikkoisen Päivin lähtöä oppikouluun ja samalla pois elämästäni: olin saanut äkkiä erektion ja heittäytynyt housutkintussa vatsalleni suolle lakanlehtien keskelle ajatellessani hänen valkeita tytönreisiään ja takapuoltaan kuvitelmin, että rankaisen häntä minun hylkäämisestäni tekemällä hänelle jotain nöyryyttävää ja ihmisarvoa alentavaa.

Painauduin pehkuihin toivossa, että nukahtaisin ja pääsisin takaisin lapsuuden heinäniityille. Kunnes muistin, miksi olin päätenyt kaikista myötäänsä näkemistäni lapsuusunista juuri siihen, missä Eikka-serkku on tullut isänsä kanssa meille yötä myöten kylään ja heinälle, silmät rävähti auki: *sinun* syy. Kiitos

äkäisen lukijapalautteen, jonka olin teikäläiseltä saanut sanottuani suositussa televisio-ohjelmassa kuusitoistavuotiaan ruotsalaisopiskelija Greta Thunbergin herätteestä ilmastonmuutoksesta huolestunutta nuorisoa itseään yhdeksi suurimmista ilmastonmuutoksen aiheuttajista roskaruokineen, älypuhelimineen ja muiden tietokonelaitteiden ääressä asumisineen. »Syyllisten osoittelun sijaan kesät rockfestareilla nuotitonta aggressiivista musiikkiaan rääkyvien huumehörhöjen kannattaisi ottaa elämisen mallia kuusikymmenluvun tanssilavoilla vain lievässä kiljuhuppelissa tangoa painaneesta sotasukupolven jälkikasvusta», sönnkäsini kaljansekaista sylkivaahtoa suupielissä. Sanojeni vakuudeksi nousin studiosohvalta seisomaan ja möykkämään kahdeksikon kaljabassolla tyypillistä nuoruutemme hittibiisiä tanssia mylkyttäen persepitkällä, kädet kuin tangossa Oskari Olemattoman kanssa.

*Tango d'amore soi yössä tultaan
ja lyhty välkkeen saa korvarenkaittesi kultaan...*

Sitten julistin noin kahden miljoonan katsojan silmien edessä, että lapsuutemme ja nuoruutemme kymmenluvut olivat tietokoneen ja muun nykYTEKNIIKAN puuttumisen ansiosta historiamme parasta ja tapahtumarikkainta aikaa, maaseutu täynnä elämää ja Vätilän Matin, Tiikkajan Eljaksen, Juuan Jupun, Simpauttajan ja Kaikkittietävä-Einarin kaltaisia persoonia. Vänkäsini, että me rintamamiesten ja asutustilallisten lapset olimme olleet aikanaan nuorisona some-ajan repalepolvisia punkkareita oikeampaa ja lahjakkaampaa. Siitä kai olit saanutkin herneen nenään ja virikkeen nootin ja ja uhkavaatimuksen luontoiseen yllätyspostiisi. Olemisesi periaatteessa nykynuorison, jälkeemme maan perivän huomisen kansan

edustaja velvoittaa vanhaherra H. Oinosen vastaamaan siihen hämärätunnin tarinoijan ominaisuudessa.

Kertojan elonpäivän ruskonkajoiseen iltahämärään tulee hetken hiljaisuus. Saattanut nähdä siitä vaivoin erottuvan, mieteliäässä asennossa jalka toisen polven päällä istuvan hahmon uumoilevan avaustarinansa vaikutusta sinuun. Hän aivan kuin kasvaa lapsuusmuistojensa kerkeästä, joka kivenkolossa ja jorpakossa päällään olleesta raivaajanpojasta todelliseen ikäänsä ja kokoonsa, koettamaan jaksaa armeliaaseen hautaan asti aikaa ja maailmaa, josta kehitys on hävittänyt sadistisella järjestelmällisyydellä juuri sen, mitä hän eniten rakasti. Uuden isännän nurjan suhtautumisen takia hän ei edes päässyt käymään lapsuuskotinsa vinnihuoneessa, missä oli aloittanut ensimmäisen romaaninsa Kolin jumalanhahmo silmissään. Olen kuin siirtolainen, evakossa omalla maalla.

Niin, trendikkäästi ilmastoahdistunut nuori ystäväni. Toden sanoakseni en ole itsekään hirveän ylpeä teeveemöläytyksistäni. Ymmärrän suivaantumisesi. En ole loukkaantunut vaatimuksistasi ja syytöksistäsi, en siitäkään kun tunnut pitävän minua osasyllisenä yhteisen sukulaisemme Eikan kuolemaan iässä, missä elämä yleensä vasta alkaa. Pikemmin kiitan sinua sydäntä sykhdyttävästä mahdollisuudesta kertoa pois mieltä vaivaamasta asioita, joista myönnän häveten vaimenneeni näihin päiviin niin tuotannossani kuin muussa julkisuudessa. Muutenkin tunnustan odotelleeni, että joku tuntoihinsa tullut kansainvälisesti suuntautunut nykykuori pyytäisi jollakin verukkeella vanhaaherraa kertomaan sotasukupolven jälkikasvun nuoruudesta, koska se on tälle lupa päästä elämään vielä kerran uudestaan viisi- ja kuusikymmenlukuja, jotka sattuvat olemaan tämän maan tähänastisen historian

keskimäärin kauneinta ja onnellisinta aikaa. Se on myös hykähdyttävä tilaisuus tehdä jotain, mitä kukaan ei ole ennen kehdannut tehdä – kertoa hyvässä ja pahassa, iljettävässä ja kauniissa, rehellinen itsensä, sukunsa ja kansansa kehityksen historia enemmän viisaalla sydämellään kuin tyhmällä päälleen ajattelevan kansanihmisen näkökulmasta.

Lisäksi kiitän ja ylistän sinua loistavasta tilaisuudesta elää ennen pitkää pimeää edes kaikkietävän kertojan ominaisuudessa vuosikymmeniä, kun sukupolvemme, Suomi ja maailma olivat nuoria, kaikki edessä ja mahdollista. Mahtikäskyksi noudattaminen paitsi paljastaa tosiasialliset syyt serkkuni traagiseen kohtaloon, myös mahdollistaa pääsyni laulamaan nuoruutemme ikivihreitä muistakin kuin nostalgisista syistä. Vielä rotta vikisee sinulle kiitoksen pääsystään koloonsa, eli Henkka ylistää teikäläistä ainoasta keinosta keplotella itsensä rippi-ikäisenä kotipiinan vinnille öljylyhdyn käryyn, kirjoittamaan lyijykynällä ruttuiselle puotipaperille järjestyksessä toista runoan, jonka hän oli rustannut ensirakkauden häädettyä hänet loppuiäksi elämästään antamalla kesken lavatanssien ymmärtää, että hän oli vajaaälyinen ja vastenmielinen:

*Muut nuoret tansseissa karkeloi,
mulle murhetta mustaa kevät vain toi
Siks nuku en onnen unelmoissa,
koska ensirakkaus on nyt poissa
En tiedä hukunko kyynelvuohon
vai syöksenkö virtaan tuohon...*

Raukkamaista eskapismia tai ei, riemuitsen pääsemisestäni luvallasi ilmastokriisiin ja koronan kauhuista aikamatkalle

nuoruutemme maailmaan, missä hengenvaarallisen savusumun sijaan ilmassa värjyy heinäniitoksen tuoksuinen helleaer. Liikenteen raivohullun pauhun, itsemurhapommien räjähdysten, kouluampujien ja joukkosurmaajien aseensä-keen tilalla kalahtelee karjankello, äitien karjankutsu kai-kuu ruskooamuna lautumilla kuin taidemusiikki, heinä kahi-see kesäkuumilla ladoilla, suomenhevonen korskoo, lasten ja naisten nauru, leikkipuheet ja rakkauslaulu kaikuvat saloniit-tyllä. Jumala tuntuu heinäkuorman korkeuksista luotujaan kaitsevalta sota-arpiselta pienviljelijältä.

Mahdatko toisaalta täysin tajuta, mitä pyydät ilmastokrii-sin verukkeella, mutta saamasi pitää. Vanhaherra tekee sen. Kerron kaiken, mitä haluat, ja enemmänkin. Laulan ja ker-ron käsi sydämellä, kaiken tunnustaen, mitään salaamatta, mitään olennaista poistamatta oman näkemykseni omasta, sukupolvemme, maaseudun ja Suomen kasvusta ja kehityk-sestä muun maailman vanavedessä uljaasti kohti kymmenen miljardin ihmisen sivilisaation kohtalonhetkiä, väestöräjäh-dyksen, metropolisoitumisen ja ilmastokriisin päiviä, aikaa, kun Antarktis sulaa nostaen valtamerien pintaa kahdeksan-kymmentä metriä.

Totta kai me olimme pienestä pitäen tietämättämme mukana hiilinieluja tuhoamassa. Sen sanon sulle kiukku-säkille nyt heti pois kuleksimasta. Olemme syyllisiä ilmaston-muutokseen siinä missä kaikki, joista leipä on hyvälle, ilmaa hengittävät, ovat syöneet punaista lihaa, lämmittäneet talo-jaan ja saunojaan puuta polttamalla, kantaneet muovikasseja, ajaneet autolla, yrittäneet pysyä kaikin tavoin kehityksessä mukana ja niin edelleen. Sen sijaan vertailuja ikäpolviemme paremmuudesta nuorisona ja musiikkimaun suhteen olen jäävi tekemään. Mikäli noottisi on verhottu kirjaehdotus,

romaani-idea, kuten luulen, sen taiteellisesta arvosta en mene takuuseen. – Onko sitäpaitsi tässä maailmantilanteessa kyllään varaa taiteelliseen kikkailuun? Itseoppineena, vaiston viemänä kertojana en pysty etukäteen erittelemään, mistä ja miten kerron, tiedän tarinamme pituudesta, sisällöstä ja lopusta vain suuntia. »Vanha jäärä» vain kertoo, miten kaikki ennen oli ja meni. Johtopäätökset on sinun itse tehtävä välkyssä milleniaalin umpiluussasi, kulta Orionin sumun, uusien maailmojen kehdon tytär, ainoa toivoni. Tai siis toinen, kahden poikani ohella.

Tarjoan tätä mahdollisimman tarkan ja rehellisen ajankuvan muodossa, vastoin parempaa tietoa väärään aikaan ja maailmaan syntyneen ja kasvaneen, ilmeisen huonosti ja väärää töitä ja ratkaisuja tehden eläneen sukupolven testamentina sinulle ja kauttasi jälkipolville – mikäli niitä ehtii syntyä ennen toista vedenpaisumusta, komeettaa tai muuta Linnunradan syvyyksistä tulevaa armoniskua. Kerron totuuden meistä siksikin, että jos allekirjoittanut ei sitä tee, sitä ei tee kukaan, meistä jää mahdollisille huomisen lapsille muistoksi vain nimi kivenkupeessa, jos sitäkään. Kolmannen tuhatluvun maailmassa ainakin me murtaen suomea haastavat perimälauset kun olemme kuin intiaaneja tai aboriginaaleja reservaatissaan, alkukansaa, jonka moni teikäläinen häveten kieltää, ei juuri välitä tietää eikä muistaa.

Kerron kaiken ennen näitä pelkkien huonojen uutisten päiviä korkeammille heinäpelloille ja tanssilavoille päässeiden, toteutumattomien unelmiensa kauneuteen ja vastarakauden puutteeseen riutuneiden veljien, siskojen, serkkujen ja muiden kasvinkumppaneiden särkyneiden sydänten mandaatilla. Laulan ja kerron sen kyynisen, kansainvälisesti ajattelevan, vasten tahtoaankin konemaisesti takovaa nykyrockia ja

räpin pulputusta suosivan, meidän elonseutuja susi- ja tango-rajana pitävän, viimeisen päälle trenditietoisien nykyihmisten lakkauttamaan suomalaisen Suomeen ja sen kansallistyyöhön viittaavan otsikon alla. Aamen.

Ensin kuitenkin vastaan ns. hyviin kysymyksiisi. Niiden johdatteleva luonne paljastaa, että tunnet tuotantoani paremmin kuin kehtaat tunnustaa; näyt tietävän meistä asioita, joista en ole kertonut muualla kuin osittain omaelämäkerrallisissa tiiliskivissäni. Senkin, että kaikista vanhan Suomen mukana globaalille taloudelle menetetyistä asioista kaipaen eniten luonnonmukaista talonpoikaista elämäntapaa ja maatöitä, erityisesti heinäntekoa perinteisesti hevospelissä, hangoin ja haravin. Me, jotka kasvoimme fyysisesti ja henkisesti aikuisiksi ja sekä koimme että menetimme ensirakkautemme niiden tuoksussa, emme viihdy ajassa ja maailmassa, mistä ne puuttuvat. Kesä ilman niitä ja niiden hajua ei tunnu ihan oikealta Suomen ja Pohjolan kesältä. Internet, älypuhelin ja digitalisaatio eivät korvaa ja paranna sitä yhtään, pikemmin päinvastoin. Heinäniityillä, sirkkain sirityksessä, täysin toisellaiseen maailmaan ja elämään kasvaneina suuri sukumme roikkuu täällä väärään aikaan, väärässä paikassa, kunnes hätiin tulee se, mitä Finlandia-hymnin runoilija kuvaa ylittämättömällä tavalla:

*Jo näin unen yöllä: jo kaukana Kharonin purressa seisoin
katselin päin elämän rantaa ma loittonevaa.
Laskevan illan loimossa näin minä maailman vielä,
mutta mun rinnassain kaipaus sinne syttynyt ei,
enkä ma toivonut ett olis kääntynyt kuoleman pursi...*

Toisin sanoen nurkan takana lähestyvä pitkä pimeä ei sureta ja pelota allekirjoittanutta paljon yhtään, kun taaksejäävän

elämän rannalla ei näy heinäseipäitä, ei tehdä heinätoitä, haravakone ei helise, sirkat siritä, paarma surahda, aurinkoisella kedolla kuivuva niitos tuoksu. Lähden tyynin mielin Suomesta, missä saapashousuiset maaukon vänttyvät eivät kerro nenäliinahattu päässä niittykahvilla ladon pimetossa puolihävittämiä juttuja nuoruutensa salouitoilta ja savotankämpiltä. Sinne sokerijauhoisia lämpimiä reikämunkkeja tuoneet punakat emännät eivät hyräile Tannerin kupletteja, päivänsilloin loistavalta järveltä päin ei kuulu lasten naurunkirkunoita ja uinninpolsketta. Mikä Suomi se on?

Heinänteko lapsuutemme mailla alkeellisillä välineillä, hevospelissä, oli hermostuneiden rintamamiesien kiroilusta huolimatta työtä kuin suoraan Raamatusta, Vanhan testamentin puolelta. Talonpoikainen elo töineen oli kärsivällisyydessään, nöyryydessään ja salaisine rukouksineen raamatullisinta mahdollista elämää. Olihan köyhien lapsiperheiden talven leipä ja koko elämä kirjaimellisesti taivaan armon, maankasvulle ja sadonkorjuulle otollisten säiden varassa. Erityisesti heinässä kuumimmalla kesäyömmellä ihminen joutui hankkimaan ja syömään leipänsä hiessäotsin, kuten syntisen omakuvansa Edenistä häätännyt paratiisiin herra Genesiksessä edellyttäenkin.

Elonpäivänsä hämärätuntien istujan perspektiivistä perinteinen heinänteko näkyy kansallistyönä, joka antoi elämämme aamupuolen kesille sekä ulkonäön että tuoksun ja armon, rakkauden ja onnen haaveille altistavan tunnelman. Täällä Karjalan laulumaille se tuntuu enemmänkin perisyntisen sovitusmenolta jonkilla lailla luonnon ikiomassa Valamossa, jonka esikuva, Valamon saarella Laatokalla sijaitsevaa ylimalaista luostaria tänne sijoitetut ortodoksikarjalaiset evakot sanoivat ikkunaksi taivaaseen. Vaara-Karjalan taivaan korkuisessa luonnonluostarissa mirhan, pyhän savun paikalla vain värjyy

päivän paahteessa kuivuvan heinäniitoksen hajuinen auer.

Tuhansine taivaan ja poutapilvien kauneutta peilaavine järvineen, Karjalan vaaroinen, viljavine Satahämeineen, Pohjanmaan lakeuksineen, Lapin tuntureineen ja Helsingin empirekeskustoineen päivineen kansainväliselle bisnekselle myydyn alkuperäisen Suomen mukana haudattujen asioiden yhteinen nimittäjä on siis...

*Timotei sinä keinuva heinä,
sinä keinuva heinä varrella ojan,
sinun luotasi vei tie kerran tytön ja pojan
Timotei sinä keinuva heinä
Kesäpäiviä näitä ja puntarpäitä
katsellen kylä mietti jo häitä...*

Saatelkoon timotein tuoksun huumassa onnettomasti rakastuneen karjalaisneidon runoon nuoruutemme taistelevalla kuusikymmenluvulla sävelletty pikkuballadi meidät aika-
matkalle kauas viime vuossadalle jääneille horsma- ja anger-
vopientareisille latoniityille. Aikoja Luutavaaran uunin päällä
Abrahamin helmaan nukkuneen, itseään Jumalan tuuraajaksi
sanoneen Pielisen profetaan, Kaikkietävä-Einarin sanaan: se
kertoo, kellä on tieto. Hospoti pomiloi. Pyhä Jumala, Pyhä
väkevä, Pyhä kuolematon armahda meitä.

*... ja niitä ja näitä, mut tiesimme sen:
kesäpäiviä vain, suviteitä, puntarpäitä.
Kova viikate päivät ne niitti
ja heinän vei, ja se onneaan kiitti,
ken itsekin murtunut ei,
timotei sinä keinuva heinä...*

VIIMEISEN KORPIKIRJAILIJAN TESTAMENTTI

Ikääntyvä kansankirjailija Heino Oinonen saa Pohjois-Karjalaan postia etelästä: hänen tuotantonsa on närkestyttänyt nuoren lukijan, joka perää suurten ikäluokkien vastuuta maailman nykytilasta. Vastauksen pohtiminen saa kirjailijan aikamatkalle sukupolvensa nuoruuteen, Suomen maaseudulle 1950- ja 1960-luvuille.

Timotein tuoksu on riemastuttava ja traaginen kertomus maailmasta, jota ei enää ole, ja ihmisistä, joiden työllä kotimaan hyvinvointi rakennettiin. Tangon tahdit ja heinäniitoksen tuoksu siivittävät kansankirjailija Oinosen muistoja ajasta, jolloin Jumalakin tuntui heinäkuorman korkeuksista luotujaan kaitsevalta, sota-arpiselta pienviljelijältä.

www.wsoy.fi

84.2

ISBN 978-951-0-45619-4